

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง "ท่าทีของสื่อมวลชนต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย" เป็นการศึกษาที่ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (QUALITATIVE RESEARCH) เป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา เพื่อต้องการทราบถึงการแสดงออกถึงจุดยืน หรือท่าทีของสื่อมวลชนต่อการพัฒนาแหล่งผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ ของ กพผ. 3 กรณีศึกษา คือโครงการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน จังหวัดกาญจนบุรี โครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งกรุง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และโครงการก่อสร้างเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี ตลอดจนจนถึงรูปแบบ และลักษณะการนำเสนอข่าวสาร ความคิดเห็นต่อประเด็นของโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. โดยใช้วิธีการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา (CONTENT ANALYSIS) ซึ่งจะเป็นการวิจัยจากเอกสารเป็นหลัก (DOCUMENTARY RESEARCH) เสริมด้วยการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (ANALYTICAL DESCRIPTION) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยอาศัยวิธีการดังนี้

แหล่งข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภทด้วยกันคือ

1. ประเภทเอกสาร ได้แก่ แฟ้มรวบรวมข่าวจากสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. ทั้ง 3 กรณีศึกษา ซึ่งเก็บรวบรวมกันประจำทุกวัน จากหนังสือพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ทุกฉบับ ทั้งในกรุงเทพฯ และในต่างจังหวัด โดยจะรวบรวมตั้งแต่แฟ้มเดือน

- 1.1 กุมภาพันธ์ 2525 - พฤษภาคม 2526 ในกรณีศึกษาเขื่อน
น้ำโจน มีข่าวเป็นจำนวน 276 ชิ้นข่าว
- 1.2 เมษายน 2531 - มีนาคม 2533 ในกรณีศึกษาเขื่อนแก่งกรุง
มีข่าวเป็นจำนวน 165 ชิ้นข่าว
- 1.3 ตุลาคม 2531 - พฤษภาคม 2533 ในกรณีศึกษาเขื่อนปากมูล
มีข่าวเป็นจำนวน 212 ชิ้นข่าว

2. ประเภทบุคคล ผู้ที่ให้สัมภาษณ์ในการศึกษาครั้งนี้ จะเลือกสัมภาษณ์สื่อ
มวลชนในแขนงต่าง ๆ ที่จะให้ข้อมูลสำคัญในงานของสื่อมวลชนที่เกี่ยวกับโครงการ
ก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. จำนวน 11 คน ดังนี้

1. นายประภิต หลิมสกุล สังกัดหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เจ้าของนามปากกา
เหยี่ยวพญา และ ทแก๊ส ภูกล้า เคยเป็นผู้หนึ่งที่สัมภาษณ์งานเขียน
ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่กล่าวหาตึงถึงการก่อสร้าง เขื่อนศรีนครินทร์มาแล้ว
สมัยสังกัดหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เนื่องจากตนเองเป็นชาวจังหวัดสมุทร
สงคราม ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อน จึง
มีความรอบรู้และสนใจบทบาทของเขื่อนเป็นอย่างดี
2. โอภาส เพ็งเจริญ บรรณาธิการข่าวภูมิภาค สังกัดหนังสือพิมพ์มติชน
ที่ใช้ชีวิตกับงานหนังสือพิมพ์ ที่มติชนมาตลอด มีความถนัดเขียนทั้ง
เรื่องสั้น และบทความ โดยเฉพาะให้ความสนใจเขียนบทความ
เสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ งานโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งกรุง และ
เขื่อนปากมูลอยู่หลายครั้ง

3. บุญเลิศ ช้างใหญ่ หัวหน้าข่าวการเมืองหนังสือพิมพ์มติชน ที่มีฝีมือลายมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมภายใต้คอลัมน์ รุ่งประสานสาย ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่ได้รับความนิยมคอลัมน์หนึ่งในอดีต
4. แสงชัย เต่าภูไทย สังกัดหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ในตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าข่าวเศรษฐกิจ ควบคุมการนำเสนอข่าวเศรษฐกิจ และร่วมงานเขียนสาระทางเศรษฐกิจกับ แสงไทย เต่าภูไทย ผู้พี่ชายในคอลัมน์ขอดเกล็ดเศรษฐกิจ
5. นันทิยา ตั้งวิสุทธิจิต สังกัดหนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น ที่ให้ความสนใจติดตามปัญหาการคัดค้าน การสร้างเขื่อนปากมูลอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งเขียนสื่อบูชาเจ้าชะเอม ปัญหาต่าง ๆ จากประเด็นการคัดค้านเขื่อนปากมูล
6. สมหมาย ปาริฉัตร นักหนังสือพิมพ์อาชีพ สังกัดหนังสือพิมพ์มติชน เคยดำรงตำแหน่งบรรณาธิการบริหาร หนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์มาแล้ว มีประสบการณ์ทำงานหนังสือพิมพ์มาตลอด ตั้งแต่ผู้สื่อข่าวจนถึงกรรมการบริหาร มีผลงานทั้งบทความ บทวิเคราะห์ที่เฉียบคมตลอดจนตีแผ่ปัญหาสังคมได้อย่างลึกซึ้ง ในช่วงของการดำรงตำแหน่งบรรณาธิการผ่านเหตุการณ์การคัดค้านมาแล้วทั้ง 3 เขื่อน คือ เขื่อนน้ำโจน เขื่อนแก่งกรุง และเขื่อนปากมูล
7. ฉวีวรรณ ประคองสันติกุล หัวหน้าข่าวเศรษฐกิจ สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. ควบคุมการทำงานสายเศรษฐกิจในแวดวงของสื่อโทรทัศน์ และได้เคยร่วมงานหาข่าวเรื่องเขื่อนมาบ้างแล้ว

8. พongสนาน จามรจันทร์ ผู้สื่อข่าวประกอบเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ เคยรับผิดชอบติดตามงานข่าวสายอุตสาหกรรม มาเป็นเวลานานจนมีประสบการณ์ และเข้าชองกับการทำข่าวและรายงานข่าวปัญหาเรื่อง เชื้อนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ มาแล้วหลายเชื่อน
9. ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล กรรมการผู้จัดการบริษัทแปซิฟิค อินเตอร์คอมมิวนิเคชั่น จำกัด บริษัท อีเอ็มนิวส์ และผู้จัดรายการ "โลกยามเช้า" ทางสถานีวิทยุพล 1: F.M. 90 เมกะเฮิร์ต ผู้ท้วงการโทรทัศน์ ยกย่องให้เป็นผู้ปฏิวัติวงการข่าวโทรทัศน์ พัฒนาการข่าวให้เป็นข่าว พร้อมการเสนอข่าวที่มีคุณภาพ เพื่อปลุกความตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน และสร้างความคาดหวัง ในสิ่งที่ดีขึ้นไปกว่าเดิมมากกว่าการข่าวอยู่กับที่ โดยมีคติการทำงานว่า "ข่าวรวดเร็ว ถูกต้องทันเต้น และเป็นประโยชน์"
10. พิชัย วาสนาส่ง บุคคลผู้ได้รับการยอมรับจากสาธารณชนว่าเป็นผู้นำของการวิเคราะห์ข่าวต่างประเทศ ผู้รอบรู้ เหตุการณ์ความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศจนสามารถนำมาวิเคราะห์ และแจกแจงประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางครอบคลุม เป็นผู้ทำการส่งสาร เพื่อการเผยแพร่ข่าวออกสู่สาธารณชน ทั้งในรายการโทรทัศน์ และรายการวิทยุที่มีผู้รับฟังเป็นจำนวนมาก
11. แสงชัย สุนทรวัฒน์ อดีตกรรมการบริหาร บริษัท ซี เค โปรดักชั่น บริษัทผลิตข่าวในเครือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 สี ของชาติเชื้อกรรมสูตร ผู้คุมทีมงานผลิตข่าวเพื่อสร้างสร้งงานข่าวให้มีคุณภาพในยุคแรกที่มีการแข่งขันการเสนอข่าวทางโทรทัศน์ และทีมงานประสบกับเหตุการณ์อุบัติเหตุเหตุทางน้ำ จากการศึกษาดูงานการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

แบ่งวิธีการเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ตามประเภทประชากรในการศึกษาได้คือ

1. ประเภทบุคคล ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนได้ตอบคำถามในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

- นโยบายในการบริหารงานหนังสือพิมพ์
- การนำเสนอข่าวต่อประเด็นของโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำ เสนอในลักษณะใด
- บรรณาธิการข่าวควบคุม และกำหนดการเลือกเสนอข่าวในแต่ละวันอย่างไร
- การคัดเลือกข่าวลงตีพิมพ์คำนึงถึงการแข่งขันด้านการตลาด หรือการได้รางวัล เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือไม่อย่างไร
- ความคิดเห็นของ กพผ. ในแง่ของการเป็นข่าว
- การพิจารณาคุณค่าของข่าวในหน้าหนึ่งอย่างไร
- อะไรคือความสำคัญของการเป็นข่าว
- ความสมดุลในการเสนอข่าวมามากน้อยอย่างไร โดยเฉพาะกรณีข่าวโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ.
- กพผ. และ กลุ่มต่อต้านมีความเคลื่อนไหวในการเป็นข่าว แตกต่างกันอย่างไร
- การกำหนดประเด็นข่าวโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. พิจารณาอย่างไร (อะไรคือประเด็นข่าวที่เกี่ยวกับโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ.)
- ความรู้พื้นฐานต่องานข่าวของ กพผ. มีมากน้อยหรือไม่ เพียงใด

- นักข่าวสิ่งแวดลอม รับผิดชอบข่าวประเภทใด ข่าวเรื่อง " เชื้อน" อยู่ในประเภทที่นักข่าวเหล่านี้รับผิดชอบหรือไม่
- ขบวนการสร้างการเรียนรู้โลก หรือวิธีการดำเนินงานในโครงการก่อสร้าง เชื้อนพลังน้ำผ่านสื่อมวลชนมีมากน้อยเพียงใด หรือไม่

การสัมภาษณ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และแบบมีแนวคำถามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (IN-DEPTH-INTERVIEW) ผู้วิจัยได้นำสมุดจดบันทึก และเครื่องเทปบันทึกเสียงไปใช้ในการสัมภาษณ์ด้วย เพื่อจดประเด็นสำคัญของผู้ให้คำสัมภาษณ์ โดยสรุปและถอดเทป เพื่อค้นหารายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง

นอกจากนี้แล้วในการสัมภาษณ์บุคคลบางท่านซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงในสายงานสื่อมวลชน มักมีปัญหาในการนัดหมายเรื่องเวลา เนื่องจากพบตัวยาก หรือไม่ก็ไม่มีเวลาว่างพอที่จะให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงได้ใช้การนัดสัมภาษณ์ โดยการติดต่อผ่านบุคคลที่รู้จัก หรือมีความสัมพันธ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ เพียงพอที่จะเป็นผู้ประสานงานในการติดต่อ ขอนัดสัมภาษณ์ให้ได้ตามต้องการ โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ซึ่งจากการติดตามสัมภาษณ์มา ก็สามารถเข้าพบบุคคลต่างๆ ได้ตามที่นัดหมาย ไม่มีอุปสรรคแต่อย่างใด และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้มาก็สามารถนำมาเป็นประโยชน์ ต่องานวิจัยได้มากน้อยแตกต่างกันไปตามลักษณะความถนัดของแต่ละสายงานสื่อมวลชน

2. ประเภทเอกสาร รวบรวมข้อมูลจากการนำเสนอข่าว ในหนังสือพิมพ์ ประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้าง เชื้อนพลังน้ำของ กพผ. ในแฟ้มรวบรวมข่าวจากสื่อมวลชน ของกองประชาสัมพันธ์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ในช่วงระยะเวลาที่ศึกษาคือตั้งแต่ เสนอขออนุมัติโครงการฯ จากรัฐบาลจนกระทั่งรัฐบาลอนุมัติ รวมทั้งสิ้น 653 ชิ้นข่าว โดยผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ที่ กองประชาสัมพันธ์ จึงรวบรวมนำแฟ้มดังกล่าวมาค้นคว้าศึกษาได้ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากหลักฐาน เป็นเอกสารส่วนใหญ่มี

ปรากฏให้ได้ศึกษาอย่างสมบูรณ์ครบถ้วน เนื่องด้วยมีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ รวบรวมข่าว
ตัดจากหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง "ท่าทีของสื่อมวลชนต่อโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำ
ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแฟ้มรวบรวมข่าวสารจากสื่อมวลชน เกี่ยวกับกรณีการศึกษา
การสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ที่
เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เพื่อหาลักษณะท่าทีของสื่อมวลชนต่อกรณีนี้ ซึ่งมักจะใช้หลักการ
แบบอุปมาน คือการวินิจฉัยข้อมูล โดยใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง และมีแนวคิดทฤษฎี
เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการพิจารณา ส่วนผลจากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์นั้น ๆ
จะถูกนำมาเสนอในลักษณะเชิงบรรยาย

ในการศึกษา "ท่าทีของสื่อมวลชนต่อการสร้างเขื่อนพลังน้ำ" ผู้วิจัย
จะทำการวิเคราะห์ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดลักษณะท่าทีของสื่อมวลชน
3 ประการ ดังนี้

1. วิเคราะห์แนวนโยบาย (POLICY) การเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับโครงการ
ก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำ ของสื่อมวลชน

ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอในกรณีนี้ มีลักษณะ
เนื้อหาเป็นอย่างไร ให้การสนับสนุนหรือคัดค้าน และมีจุดมุ่งหมายเช่นไรในการนำ
เสนอเนื้อหานั้น ๆ โดยการวิเคราะห์จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับ
การกำหนดนโยบายของสื่อมวลชน โดยอาศัยทฤษฎีต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ ดังนี้
ลักษณะการเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์ วิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับ
สื่อมวลชนหนังสือพิมพ์เป็นหลัก, บทบาทหน้าที่และอุดมการณ์ในวิชาชีพใช้การวิเคราะห์
จากหลักทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม คุณค่าของข่าว และธุรกิจด้านการตลาดใช้การ

วิเคราะห์จากแนวคิดด้านการตลาด โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์บรรณาธิการข่าว บุคคลผู้เกี่ยวข้อง และบุคคลผู้มีประสบการณ์ในสายงานสื่อมวลชนที่เลือกสัมภาษณ์รวมทั้งสิ้น 11 คน พร้อมทั้งข้อมูลจากเอกสาร ตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประกอบกัน เพื่อทราบถึงแนวนโยบายการดำเนินงานของสื่อมวลชน เพื่อการเสนอข่าวเกี่ยวกับกรณีนี้ในตลาดข่าวสาร

2. การวิเคราะห์จุดขาย (SELLING POINT) ที่สื่อมวลชนเลือกนำเสนอในกรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำ

ได้แก่ การศึกษาถึงคุณค่าของข่าวที่เด่น ซึ่งสื่อมวลชนคัดเลือกจากเนื้อหาของโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำ ที่จะสร้างความพอใจให้กับผู้อ่านในส่วนแบ่งทางการตลาดใดการตลาดหนึ่ง มากำหนดเป็นประเด็นในการนำเสนอด้วยรูปแบบต่าง ๆ การวิเคราะห์ในส่วนนี้ใช้หลักการวิเคราะห์ทฤษฎีผู้เปิดประตูสาร และทฤษฎีการกำหนดวาระ และแนวคิดด้านการตลาด ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลประกอบข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร เพื่อวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาที่มีประเด็นข่าวที่จะเป็นจุดขายในความสนใจของผู้อ่าน

3. การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาของสื่อมวลชน กรณีโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ.

ได้แก่ การวิเคราะห์จากการนำเสนอข้อมูลของสื่อมวลชน ทั้งในส่วนรูปแบบและเนื้อหา ว่ามีรูปแบบหลากหลายอันเป็นจุดขายที่ดึงดูดความสนใจ หรือสนองความต้องการของตลาดผู้อ่านอย่างไร และเนื้อหาที่เสนอ ทำหน้าที่และมีบทบาทอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์ในส่วนนี้ อาศัยการวิเคราะห์จากทฤษฎีการกำหนดวาระ และทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม โดยผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากเอกสารหนังสือพิมพ์ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง และคัดมาเฉพาะฉบับที่มีข่าวเกี่ยวข้องกับกรณีนี้ ในส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือลักษณะเนื้อหาการรายงาน

ข้อเท็จจริงและเนื้อหาให้แนวคิด หรือข้อคิดเห็น ส่วนรูปแบบที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้น ได้แบ่งออกเป็น 6 แบบ คือบทความ ข่าว จดหมายจากผู้อ่าน บทนำ สก๊อบข่าวพิเศษ และคอลัมน์ซุบซิบ ซึ่งรูปแบบและเนื้อหาทั้งหมดนี้จะเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ส่วนรายละเอียดต่อไป

หลังจากวิเคราะห์แต่ละกรณีในแต่ละบทแล้ว จะสามารถหาคำตอบได้ว่า ท่าทีของสื่อมวลชนที่มีต่อการสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. มีลักษณะอย่างไร ซึ่งผู้วิจัย จะนำเสนอสรุปภาพรวม ลักษณะท่าทีของสื่อมวลชน พร้อมปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบอื่นในบทสุดท้าย

การนำเสนอข้อมูล

การศึกษาข้อมูลครั้งนี้ จะนำเสนอกรณีศึกษา 3 กรณี ที่เป็นอิสระจากกัน ในการนำเสนอแต่ละบท และนำมาสรุปให้เห็นความหมายในภาพรวมของท่าทีสื่อมวลชน ที่มีต่อการสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงการแสดงออกถึงท่าทีของสื่อมวลชนในการกำหนดทิศทาง หรือวิธีปฏิบัติต่อการเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างเขื่อนพลังน้ำของ กพผ. โดยในแต่ละบทผู้วิจัยได้นำเสนอ โดยเรียงลำดับเหตุการณ์การตัดดำเนินการสร้างเขื่อน ตามเวลาที่เกิด และสรุปภูมิหลังของเหตุการณ์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาชัดเจนยิ่งขึ้นจากนั้นจะวิเคราะห์ ถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการคัดเลือกเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของสื่อมวลชน ซึ่งในแต่ละบทผู้วิจัยจะนำเสนอเป็นกรณี ทั่วไป โดยในบทต่อไป จะเริ่มต้นด้วยการศึกษาโครงการสร้างเขื่อนน้ำโจน ที่จังหวัดกาญจนบุรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย